

Examining Internet Crimes from the Perspective of Imami Jurisprudence

Fatemeh Vahedi Kabiri¹, Mostafa Rajaepour*², Mohsen Razmi³

1. PhD Student of Islamic Jurisprudence and Fundamentals of Islamic Law, Mashhad Branch, Islamic Azad University, Mashhad, Iran.

2. Associate Professor, Department of Fiqh and Fundamentals of Islamic Law, Mashhad Branch, Islamic Azad University, Mashhad, Iran. (Corresponding Author)

3. Assistant Professor, Department of Jurisprudence and Fundamentals of Islamic Law, Mashhad Branch, Islamic Azad University, Mashhad, Iran.

ARTICLE INFORMATION

Type of Article:

Original Research

Pages: 1-12

Corresponding Author's Info

ORCID: 0000-0003-4800-0272

TELL: +985136630781

Email: rajaepoor0251@mshdiau.ac.ir

Article history:

Received: 23 Dec 2023

Revised: 03 Mar 2024

Accepted: 17 Apr 2024

Published online: 21 Jun 2024

Keywords:

Computer Crimes, Virtual Space, Monetary Penalty, Imprisonment.

ABSTRACT

One of the problems of human societies in today's world is the crimes of cyber space, which is of great importance due to the damage to the dignity and reputation of people and their privacy. With the spread of cyberspace users and the ever-increasing use of computers in all aspects of human life, the types and manner of these crimes have increased day by day and have posed many questions to researchers in the field of jurisprudence and law. The purpose of this article is to investigate cyberspace and computer crimes from the perspective of Imami jurisprudence the present article is theoretical and has investigated the mentioned question by using descriptive analytical method and in library form. The findings indicate that pronography (prostitution), panhandling, illicit relationships, sex tourism, gambling, marriage manipulation, unauthorized acquisition, unauthorized eavesdropping, unauthorized use, defamation, insult, publication of lies, disclosure of Jurisprudence is haram and among the punishments recognized in Imamiyya jurisprudence, if the crime committed is in accordance with the title of corruption in the land or in accordance with the crimes required by the hadd, the perpetrator will be sentenced to the same punishment and otherwise, the punishment of ta'zir will include his state. will be. From a legal point of view, the legislator has criminalized these behaviors and has considered appropriate punishment for each of them, including imprisonment, fines and corporal punishment.

This is an open access article under the CC BY license.

© 2024 The Authors.

How to Cite This Article: Vahedi Kabiri, F; Rajaepour, M & Razmi, M (2024). "Examining Internet Crimes from the Perspective of Imami Jurisprudence". *Journal of Comparative Criminal Jurisprudence*, 4(2): 1-12.

انجمن علمی فقه‌جرائی تطبیقی ایران

فصلنامه فقه‌جرائی تطبیقی

www.jccj.ir

فصلنامه فقه‌جرائی تطبیقی

دوره چهارم، شماره دوم، تابستان ۱۴۰۳

بررسی جرایم اینترنتی از دیدگاه فقه امامیه

فاطمه واحدی کبیری^۱، مصطفی رجائی پور^{۲*}، محسن رزمی^۳

۱. دانشجوی دکتری فقه و مبانی حقوق اسلامی، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران.

۲. دانشیار، گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران. (نویسنده مسؤول)

۳. استادیار، گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران.

چکیده

یکی از مشکلات جوامع انسانی در دنیای امروز، جرایم فضای سایبری است که به دلیل آسیب به حیثیت و آبروی افراد و حریم خصوصی آن‌ها به یک چالش اساسی تبدیل شده است. با گسترش کاربران فضای مجازی و استفاده روزافزون رایانه در تمام ابعاد زندگی بشر، انواع و نحوه وقوع این جرایم روزبه‌روز بیشتر شده و مسائل فراوانی را پیش روی پژوهشگران در حوزه فقه و حقوق قرار داده است. یکی از این مسائل بررسی جرایم رایانه‌ای از دیدگاه فقه امامیه است. هدف مقاله حاضر بررسی فضای مجازی و جرایم رایانه‌ای از دیدگاه فقه امامیه است. این مقاله، نظری است و با استفاده از روش توصیفی - تحلیلی و به‌صورت کتابخانه‌ای به بررسی موضوع مورد اشاره پرداخته است. یافته‌ها بر این امر دلالت دارد که هزینه‌نگاری، قواعدی، روابط نامشروع و افشای سر از منظر فقهی حرام بوده و از میان مجازات‌های شناخته‌شده در فقه امامیه، چنانچه جرم انجام‌شده منطبق با عنوان افساد فی الارض باشد یا منطبق با جرایم مستوجب حد باشد، مرتکب به همان مجازات محکوم می‌شود و در غیر این صورت، مجازات تعزیر شامل حال او خواهد شد. از لحاظ حقوقی هم قانون‌گذار به جرم‌انگاری این رفتارها پرداخته و برای هر کدام مجازات متناسبی را اعم از حبس و جزای نقدی و تنبیه بدنی در نظر گرفته است.

اطلاعات مقاله

نوع مقاله: پژوهشی

صفحات: ۱-۱۲

اطلاعات نویسنده مسؤول

کد آرکاید: ۰۰۰۰-۰۰۰۳-۴۸۰۰-۰۲۷۲

تلفن: +۹۸۵۱۳۶۶۳۰۷۸۱

ایمیل: rajaeepoor0251@mshdiau.ac.ir

سابقه مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۰/۰۲

تاریخ ویرایش: ۱۴۰۲/۱۲/۱۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۱/۲۹

تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۰۴/۰۱

واژگان کلیدی:

جرایم رایانه‌ای، فضای مجازی، جزای نقدی، حبس.

خوانندگان این مجله، اجازه توزیع، ترکیب مجدد، تغییر جزئی و کار روی حاضر به صورت غیرتجاری را دارند.

© تمامی حقوق انتشار این مقاله، متعلق به نویسنده می‌باشد.

مقدمه

ویژگی فضای مجازی این است که در عین مفیدبودن می‌تواند پناهگاه امن هنجارشکنان باشد. درواقع، امروزه به کمک رایانه‌ها و اینترنت اجرای بسیاری از کارها به‌طور قابل توجهی آسان شده است، اما این سرعت و توانایی راحت در انجام کارها، راه را برای ارتکاب جرم نیز گشوده است. به موازات گسترش فزاینده استفاده از اینترنت و فضای مجازی از این تکنولوژی سوءاستفاده نیز شده، به‌نحوی که جرایم اینترنتی تهدیدی علیه حریم خصوصی افراد و کسب و کارشان و امنیت عمومی جامعه به‌شمار می‌رود. پیشگیری از جرایم در فضای مجازی، منوط به جرم‌انگاری مناسب در این فضا است، لذا از بدو ورود فضای مجازی به زندگی بشریت، موضوع قانون‌گذاری و شناخت قانون‌گذار صالح در این فضا از اهمیت به‌سزایی برخوردار بوده است. با جهان‌شمولی اینترنت و نگرانی دولت‌ها از تأثیرپذیری حاکمیت آن‌ها، قانون‌گذاری در این فضا از اهمیت زیادی در مناسبات بین‌المللی برخوردار شد. شیوه قانون‌گذاری در فضای مجازی، بسته به نوع نگرش به حاکمیت دولت در این فضا متفاوت است. تأثیرپذیری حقوق کیفری و به‌طور خاص حقوق کیفری جرایم در فضای مجازی از فرایند جهانی‌شدن و همچنین ضرورت و نیازی است که این عرصه به جهانی‌شدن و بین‌المللی‌شدن و تصویب قوانین یکنواخت دارد. درخصوص جرایم رایانه‌ای، پژوهش‌های متعددی انجام شده است: علی‌مرادی، ایرج گلدوزیان و جعفر کوشا در مقاله‌ای به بررسی پیشگیری از جرایم مواد مخدر در فضای مجازی پرداخته‌اند (مرادی و همکاران، ۱۳۹۹: ۳۵-۱۸). محمد مسعودی‌نیا نیز در مقاله‌ای، روابط نامشروع در فضای مجازی از منظر فقه جزایی را مورد بررسی قرار داده است (مسعودی‌نیا، ۱۴۰۱: ۶۹-۶۲). همچنین سکینه آذری، روح‌الله افضلی و میثم تارم، در مقاله‌ای، به بررسی جرایم ارزش‌های مجازی از دیدگاه فقه جزایی پرداخته است (آذری و همکاران، ۱۴۰۱: ۱۱-۱). تمایز و نوآوری مقاله حاضر نسبت به پژوهش‌های انجام‌شده این است که در این مقاله به بررسی جرایم رایانه‌ای از دیدگاه فقه امامیه پرداخته می‌شود. درواقع، هدف مقاله پیش رو بررسی این سؤال است که دیدگاه فقه امامیه نسبت به جرایم رایانه‌ای چگونه است؟

به‌منظور بررسی سؤال مورد اشاره، ابتدا فضای مجازی (سایبری) و جرایم سایبری بررسی شده و در ادامه از مصادیق جرایم فضای مجازی از دیدگاه فقه بحث شده است.

۱- فضای مجازی (سایبری) و جرایم سایبری

فضای مجازی از دو واژه «فضا» و «مجازی» تشکیل شده است. فضا در لغت به‌معنای «یک محوطه بسیط، آزاد، خالی و در دسترس» است. مجازی یا سایبری به «رایانه‌ای و شبکه‌های رایانه‌ای» گفته می‌شود. «در اصطلاح به قلمرو و محیطی غیرفیزیکی و تخیلی از ارتباطات اجتماعی تعاملی اطلاق می‌شود که از طریق رایانه‌های به هم متصل بر بستر دیجیتال شکل می‌گیرد» (اسماعیلی و نصراللهی، ۱۳۹۵: ۹۱). منظور از مجازی ارتباطی است که از طریق واسطه یا وسیله و ابزار باشد. این ارتباط می‌تواند توسط نامه باشد یا از طریق تلفن یا مکاتبات شخصی و چت کردن در اینترنت و شبکه‌های اجتماعی. «فضای مجازی به‌معنای ارتباط انسان‌ها به‌وسیله رایانه و از راه دور، بدون توجه به جغرافیای فیزیکی است. فضای مجازی، یک اصطلاح ایجادشده توسط نویسنده داستان‌های علمی تخیلی ویلیام گیسون برای توصیف طیف وسیعی از منابع اطلاعاتی از طریق شبکه‌های کامپیوتری است که توسط داده‌های دیجیتال رد و بدل می‌شود. اینترنت در حال حاضر بزرگ‌ترین شبکه برای ایجاد ارتباط است. گرچه فضای مجازی، مفهومی مستقل از اینترنت است و ارتباطات فضای مجازی قبل از اینترنت و شبکه‌های جهانی آغاز شد» (Abelson, 1998: 77). تعاملات انسانی در این فضا به شکل جهانی است و معمولاً افراد در این فضا ناشناس باقی می‌مانند و این برخلاف فضای واقعی است که ارتباطها رو در رو و در یک سرزمین واحد شکل می‌گیرد. «فضای مجازی در هر زمان و در هر مکانی به راحتی در دسترس است. اینترنت بارزترین مشخصه چنین فضایی است که سیگنال‌های مختلف و بی‌شمار ارتباطی دارد که در آن میلیون‌ها نفر از نقاط مختلف جهان از راه شبکه‌های مجازی اجتماعی، پست‌های الکترونیکی، اتاق‌های گفتگو (چت) با هم در ارتباط هستند. این فضا، فضایی است که به‌واسطه عدم حضور نشانه‌های فیزیکی، همه در آن بی‌جسم، بی‌مکان و متعاقباً گمنام و به‌طرز محسوسی کنترل‌ناپذیرند و در عین

بدین ترتیب وی توانست در مدت ۶ سال بیش از یک میلیون دلار برداشت کند، اما او در سر راه خود مشکلی داشت و آن این بود که نمی‌توانست مکانیزمی برای توقف عملکرد سیستم بیندیشد، بنابراین در نهایت خود را به مراجع قضایی معرفی و با اعتراف به جرمش به ۱۱ سال زندان محکوم شد» (امیریان، ۱۴۰۰: ۲۰۱-۱۱۵). «از اینجا بود که مبحث جدیدی به نام جرایم رایانه‌ای ایجاد شد. با شروع دهه ۷۰ ابعاد جرم رایانه‌ای وضوح بیشتری یافت و بررسی‌ها دقیق‌تر شد. با افزایش کاربرد رایانه در علوم و بسط این کاربرد در صحنه‌های اقتصادی، مالی و اجتماعی به تدریج، اما با شتابی نسبی، آهنگ رشد میزان انواع جرم رایانه‌ای نمود تازه‌ای یافت. این موارد به صورت ابتکارات برنامه‌سازان جلوه نمود. آنان در شرکت‌ها و مؤسسات متبوع خود با برنامه‌سازی نادرست توانستند جرایم رایانه‌ای مالی را مرتکب شوند» (حسن‌بیگی، ۱۳۸۴: ۸۷). از جمله موارد مشهور می‌توان به قضیه شبکه‌های رایانه‌ای تله‌نت و دیتاپک اشاره کرد. استفاده‌کنندگان از این دو شبکه ظرف مدت یک هفته شکایت‌هایی به مسؤولان این شبکه تسلیم و معترض شدند که افرادی به صورت غیرمجاز به سیستم آن‌ها دست یافته و مشکلاتی ایجاد کرده‌اند.

۲- مصادیق جرایم اینترنتی از منظر فقه

در این قسمت به بررسی مصادیق جرایم اینترنتی از منظر فقه پرداخته می‌شود.

۲-۱- جرایم اینترنتی قوادی و پورنوگرافی (هرزه‌نگاری)

«گرچه ظهور برخی از جرایم علیه اخلاق و عفت عمومی سنتی با ظهور اینترنت از محیط فیزیکی به محیط مجازی انتقال یافته است (مانند پورنوگرافی، توریسیم سکس، روابط نامشروع، قوادی و ...)، اما نمی‌توان تمام آن‌ها را در قالب جرایم رایانه‌ای گنجانده، زیرا قانون‌گذار در بعضی موارد جرم‌انگاری ننموده است» (اسماعیلی و نصراللهی، ۱۳۹۵: ۹۲).

«درواقع مجرم در این گونه جرایم از رایانه به‌عنوان ابزار بهره می‌گیرد و کار خویش را توسعه داده، تسهیل می‌نماید. از جمله مواردی که به‌طور کلی در این حیطه از سوی قانون‌گذار کیفری ایران جرم تلقی شده است، می‌توان به قوادی و

حال به‌واسطه خصوصیات و چهارچوب‌های مستحکم تکنولوژی آن، به‌شدت تحت کنترل ساختارهای بی‌شمار مرئی و نامرئی موجود در این فضا هستند» (ذکایی، ۱۳۸۵: ۷۱). کاتلر معتقد است «تعامل، خصیصه اصلی رسانه در فضای مجازی است که سطحی از تعامل محاوره‌ای را فراهم می‌آورد که در دیگر رسانه‌ها، از جمله وسایل ارتباط جمعی (روزنامه و تلویزیون) در دسترس نیست. چنین فضایی به‌دلیل ظهور و گسترش فناوری‌های ارتباطی و اطلاعاتی در عصری که آن را عصر «جهانی‌شدن» می‌نامند، به‌سرعت در حال گسترش است. در واقع، در دنیای مجازی هیچ‌گونه ساختار اجتماعی مشترک وجود ندارد و دنیایی مبهم و ناشناخته است» (Cutler, 1996: 56).

تعیین دقیق اولین جرم سایبری میسر نیست، اگرچه برخی ارتکاب اولین مورد از این جرایم را به قضیه تخریب کارت‌های «ژاکارد» معطوف می‌کنند، اما می‌توان آغاز توجه جدی به این جرایم را از زمان قضیه رویس دانست. **الدون رویس** حسابدار یک شرکت بود و «چون مسؤولان شرکت حق او را پایمال کرده بودند، بنابراین با تهیه برنامه‌ای، بخشی از پول‌های شرکت را به خود اختصاص داد. انگیزه **رویس** در انجام این کار انتقام‌گیری بود. مکانیزم کار بدین گونه بود که شرکت محل کار وی یک عمده‌فروشی میوه و سبزی بود که محصولات متنوعی را از کشاورزان خریداری کرده و با استفاده از تجهیزات خود، از قبیل کامیون‌ها، انبار، بسته‌بندی و سرویس‌دهی به گروه‌های فروشندگان، عرضه می‌کرد. به‌دلیل وضعیت خاص این شغل، قیمت‌ها در نوسان بود و ارزیابی امور تنها از عهده رایانه برمی‌آمد تا بتوانند کنترل محاسبات و عملیات این شرکت بزرگ را عهده‌دار شود. کلیه امور حسابرسی و ممیزی اسناد و مدارک و صورت‌حساب‌ها به‌صورت اطلاعات مفید در نوارهای الکترونیکی بود. **رویس** در برنامه‌ها، دستورالعمل‌های اضافی را گنجانده بود و قیمت کالاها را با ظرافت خاصی تغییر می‌داد. با تنظیم درآمد اجناس، وی مبلغی را کاهش می‌داد و مبالغ حاصله را به حساب‌های مخصوصی واریز می‌کرد، سپس در زمان‌های خاص، چکی به نام یکی از ۱۰ شرکت جعلی و ساختگی خودش صادر و مقداری از مبالغ را برداشت می‌کرد.

پورنوگرافی اشاره نمود. حوزه‌هایی چون تهیه، انتشار، معامله و تجارت صور قبیحه، توهین و افترا و نشر اکاذیب رایانه‌ای، دعوت افراد به انجام اقدامات مجرمانه و خلاف اخلاق در فضای مجازی، اشاعه فحشا و منکرات، آموزش ارتکاب جرم، روابط نامشروع، از جمله اعمال خلاف عفت و اخلاق و زیرمجموعه‌های قوادی و پورنوگرافی می‌باشند که در واقع عناصر اصلی فیلترینگ را تشکیل می‌دهند» (دزیانی، ۱۳۸۳: ۶۷).

طبق تعریفی که در کتاب لمعه و شرح آن از قیادت آمده است: «قیادت عبارت است از این که کسی، دو فاعل عمل فحشا مانند زنا، لواط و مساحقه را به هم برساند و میان آن دو وساطت نماید» (جعی العاملی (شهید ثانی)، ۱۳۸۴: ۸۴). «جمع کردن میان دو فاحشه را نیز قیادت می‌گویند» (عاملی (شهید اول)، ۱۴۱۷: ۲۳۱). همچنین در جواهرالکلام آمده است: «قیادت عبارت است از جمع کردن مردان و زنان برای زنا یا جمع کردن مردان برای لواط، گرچه بچه باشد» (نجفی، ۱۴۲۲: ۳۹۹).

در اسلام، این امر به‌خاطر یاری در گناه و معصیت مورد نکوهش واقع شده است، چنانکه در سوره مائده آمده است: «... و با یکدیگر در نیکوکاری و تقوا کمک کنید نه بر گناه و ستم‌کاری و از خدا بترسید که قطعاً عذاب خدا سخت است» (مائده/۲).

«اما آیا منظور از قوادی داشتن فاحشه‌خانه است که یک شخص واسطه حضور فیزیکی دو نفر گردد؟ یعنی اگر این حضور فیزیکی در حضور قواد نباشد، قوادی صورت نگرفته است؟ پاسخ به این سؤال منفی است، چراکه در نص قانون ماده ۱۳۵ قانون مجازات اسلامی در رابطه با جرم قوادی آمده است: «قوادی عبارت است از جمع و مرتبط کردن دو نفر یا بیشتر برای زنا یا لواط»، گرچه مراد از جمع کردن، آوردن طرفین فحشا در یک محل است و به ظاهر دلالت بر حضور فیزیکی نزد قواد دارد، اما مرتبط کردن می‌تواند فقط معرفی و آشنانمودن آن‌ها با یکدیگر باشد. این معنا نسبت به جمع کردن حالت عام‌تری دارد، چراکه مرتبط از ریشه ربط می‌آید و مصدر آن ارتباط می‌باشد. ارتباط نیز به انحای

گوناگون امکان‌پذیر است، مخصوصاً امروزه که روش‌های بسیار متنوعی برای آن وجود دارد، در نتیجه تحقق جرم قوادی بدون حضور در نزد قواد نیز میسر است. دامنه جرم قوادی در حالت سنتی خود محدود به دو یا چند نفر می‌شد، در حالی که قوادی از طریق رایانه با یک دنیا سروکار دارد و مجرم می‌تواند ابتدا توسط داده‌های مستهجن و غیراخلاقی، افکار افراد را تحت تأثیر قرار دهد و سپس در موقع مناسب هدف نهایی خود را اجرا نماید، پس در پاسخ به این سؤال که آیا قوادی توسط رایانه هم صورت می‌پذیرد یا خیر؟ باید اذعان داشت: بله! برای هرکسی که کمی با رایانه و اینترنت آشنایی داشته باشد، قوادی با رایانه نه تنها ممکن که بسیار سهل و بی‌دردسر است. مجرمان در این فضای مجازی از فرصت گمنامی بهره برده، به راحتی در سرتاسر جهان به کار قیادت می‌پردازند و نه تنها دو نفر که چندین میلیون نفر را به یکدیگر معرفی می‌کنند و حلقه اتصال آنان می‌گردند» (زراعت، ۱۳۸۵: ۴۸۷). «در این حال نه تنها قوادی، بلکه ترغیب سایرین به این امور نیز صورت می‌پذیرد. کسی که سایتی را به قوادی اختصاص می‌دهد، برای توسعه و تسهیل کار خود، عکس‌های مبتدلی از اعمال خود را نیز روی سایت می‌گذارد تا تبلیغ نماید، همین تصاویر و فلیپ‌ها، موجب انحراف ذهن دیگران می‌گردد و افراد بیشتری به این کار ترغیب می‌شوند، اما قانون‌گذار در فصل چهارم از قوانین جرایم رایانه‌ای که مربوط به جرایم علیه عفت و اخلاق عمومی می‌باشد، هیچ اشاره‌ای به قوادی یا قیادت رایانه‌ای نکرده است» (اسماعیلی و نصراللهی، ۱۳۹۵: ۹۳). تنها در ماده چهاردهم از فصل چهارم قانون جرایم رایانه‌ای آورده است: «هرکس به‌وسیله سامانه‌های رایانه‌ای یا مخابراتی یا حامل داده محتویات مستهجن را منتشر، توزیع یا معامله کند یا به قصد تجارت یا افساد تولید یا ذخیره یا نگهداری کند، به حبس از نودویک روز تا دوسال یا جزای نقدی از پنج میلیون تا چهل میلیون یا هر دو مجازات محکوم خواهد شد»، البته در تبصره سوم همین ماده اذعان داشته است: «چنانچه مرتکب، اعمال مذکور در این ماده را حرفه خود قرار داده باشد یا به‌طور سازمان‌یافته مرتکب شود، چنانچه مفسدالارض شناخته نشود، به حداکثر هر دو مجازات مقرر در این ماده محکوم خواهد شد»، «اما این که در اینجا منظور قانون‌گذار از افساد یا معامله، قوادی می‌باشد یا نه، مشخص نیست. در سایه همین

فرد گناهکار شریک می‌شود و به‌نوعی او را در گناه یاری می‌کند. آیه شریفه «**والتعاونوا علی الایم و العدوان**» نیز بر حرمت این کار دلالت دارد. عبارت «**التعاونوا**» در این آیه حاکی از نهی شارع است» (باستانی، ۱۳۸۳: ۱۱۲). «در باره معنی نهی و صیغه نهی در اصول بسیار گفتگو شده و در اینجا به همین اندازه کفایت می‌شود که: هر دو حقیقت در حرمت می‌باشند، یعنی معنای حقیقی هر دو حرمت است» (محمدی، ۱۴۰۱: ۶۲). «نهی از نظر لغوی دستور ترک کارهاست، از نظر فقهی و اصولی موجب حرمت هریک از این اعمال و از نظر حقوقی مفید الزام و اجبار به عدم انجام آن‌هاست» (محمدی، ۱۴۰۱: ۶۳). «درحالی‌که مشارکت در اثم که به‌صورت رایانه‌ای صورت می‌گیرد، در قانون ما لحاظ نشده است و به‌موجب ماده دوم قانون مجازات اسلامی هیچ امری را نمی‌توان جرم شمرد، مگر آنکه به‌موجب قانون برای آن مجازات تعیین شده باشد. کمترین آثار انتشار داده‌های مستهجن، زائل‌شدن قبح عمل می‌باشد. قوادی در حالت سنتی طیف خاصی از افراد را شامل می‌شد که عموماً زنا یا لواط را پیشه خود می‌ساختند، اما قوادی از طریق رایانه می‌تواند سلامت اخلاقی خانواده‌ها و به تبع جوامع را تحت‌الشعاع قرار دهد و این مصداق بارزی است بر امر اشاعه فحشا که در قرآن و احادیث بارها بر حرمت آن تأکید شده است. اینترنت وسعتی به اندازه جهان دارد و همین برای اشاعه امری کفایت می‌کند» (باستانی، ۱۳۸۳: ۱۱۲). خداوند انسان‌ها را از این عمل به‌شدت نهی فرموده و هشدار داده است: «**آنان که دوست دارند در میان اهل ایمان کار منکری اشاعه و شهرت یابد، در دنیا و آخرت عذابی دردناک خواهند داشت؛ خدا فتنه‌گری و دروغشان را می‌داند و شما نمی‌دانید**» (نور/۱۹).

«آنچه از این بحث به‌دست می‌آید این‌که جرم قوادی میان کسانی که هر طرف بنابر خواسته قلبی خود به چنین عملی اقدام می‌نمایند، با کسانی که حداقل یک طرف با فریب و ترغیب و تطمیع به این کار مبادرت می‌نماید، یکسان نیست و قانون‌گذار می‌بایست در تعیین مجازات میان این دو تفاوت قائل می‌شد. خلاً دیگر قانون جرایم رایانه‌ای این است که اشاره‌ای به روابط نامشروع توسط رایانه نکرده است، درحالی‌که

کم‌توجهی، مجرمان قوادی رایانه‌ای در سطح جهان فعالیت می‌کنند و در صورت پیگرد قانونی کمترین مجازات را می‌بینند. اگر منظور قانون‌گذار از این الفاظ اشاره به قیادت بوده است که باید چنین مجازاتی هیچ تناسبی با میزان جرم ندارد و اگر هم قصد وی از وضع این ماده قیادت نبوده است که معلوم می‌شود به این مورد بسیار بی‌توجهی شده است» (بای و پورقهرمانی، ۱۳۸۸: ۲۶). «در صورتی‌که محرز است دین مبین اسلام، قیادت را به هر وسیله و شکل ممکن نهی فرموده است. وقتی برای قیادت سنتی که نسبت به نوع رایانه‌ای دامنه فساد کمتری دارد، چنین مجازاتی را لازم می‌داند، مشخص است که قیادت رایانه‌ای مستلزم شدت عمل بیشتری خواهد بود. طبق نظریه مشهور فقها قیادت مستوجب حد است و حد آن نیز هفتاد و پنج ضربه تازیانه می‌باشد و فرقی نمی‌کند که مرتکب مسلمان باشد یا کافر، مرد باشد یا زن و این در حالی است که در تبصره ماده ۶۳۹ قانون مجازات اسلامی نیز صریحاً آمده است: «**به مجازات کسانی که مرکز فساد یا فحشا دایر کنند و مردم را به فساد یا فحشا تشویق نموده یا موجبات آن را فراهم نمایند، عنوان قوادی صدق نماید، علاوه بر مجازات مذکور در ماده، حد قوادی نیز جاری می‌گردد**» (زرعت، ۱۳۸۲: ۴۸۲)، «اما قانون‌گذار در وضع قوانین جرایم رایانه‌ای نه تنها قوادی را در نظر نگرفته است، بلکه جرایم علیه عفت و اخلاق رایانه‌ای را لایق مجازات کمتری نیز دانسته است. به نظر می‌رسد بهتر بود قانون‌گذار در این مورد شدت عمل بیشتری به خرج می‌داد و از باب تشدید مجازات وارد می‌شد. حرمت قوادی توسط رایانه امری بدیهی می‌باشد و برای اثبات آن می‌توان از باب حرام‌بودن مقدمه حرام وارد شد، چراکه قوادی توسط رایانه شاید مستقیماً موجب اعمال حرامی چون زنا، لواط و ... نشود، اما مقدمه‌ای برای کار حرام است و افراد را به انجام حرام ترغیب می‌نماید و مقدمه حرام نیز حرام است» (باستانی، ۱۳۸۳: ۱۱۱). «استدلال دیگر می‌تواند از باب حرمت اعانه بر اثم باشد. کسانی که مرتکب این جرایم می‌شوند، خواسته یا ناخواسته اعانه بر اثم دارند که امری مذموم است. کسی که سائیتی را برای معرفی عاملان فساد به یکدیگر، ایجاد می‌کند یا تصاویر مستهجنی را به معرض نمایش می‌گذارد، ناخودآگاه در گناه

«نمایش دادن تصاویر عریان و نیمه‌عریان و یا نمایش اعمال جنسی از مصادیق بارز آیه و روایات مذکور است و عملی حرام خواهد بود، بنابراین طبق مبنای مشهور فقها در باب تعزیرات - که متخذ از قاعده تعزیر لکل فعل محرم است - می‌توان برای مرتکب این عمل مجازات تعزیر قرار داد» (علامه حلی، ۱۴۱۴: ۹۴۸). «همچنین مطابق آیه شریفه، برای اشاعه‌دهنده فحشا عذاب دنیوی وعده داده شده، اما نوع و کمیت این عذاب مشخص نشده است، بنابراین مجازات این عمل از سنخ تعزیر خواهد بود» (خراسانی، ۱۴۰۹: ۱۶۰).

۲-۳- افشای سر

«برخی از مصادیق پورنوگرافی - که به نوعی مربوط به فیلم‌های خصوصی و خانوادگی و نیز روابط جنسی مشروع (روابط زناشویی) است - مشمول ادله حرمت افشای سر است، حتی نمایش تصاویر و فیلم‌های متضمن امور جنسی که مخفیانه گرفته شده است - هرچند این روابط حرام بوده باشد - مصداق افشای سر است که دارای حرمت شرعی است. برخی از مصادیق پورنوگرافی مشمول عناوین حرام دیگری همچون ایذاء است، زیرا نمایش دادن تصاویر افراد بدون رضایت آن‌ها موجب آزار و اذیت آنان شده، گاه موجب فروپاشیدن خانواده آن‌ها و از هستی ساقط شدن آنان می‌گردد. نمونه‌های فراوانی وجود دارد که افراد با اغراض مختلف تصاویر دیگران را از راه اینترنت در معرض دید قرار می‌دهند و موجب آشفتگی خاطر آن‌ها می‌گردند» (صمدی، ۱۳۴۰: ۴۳-۴۷).

«مرتکب عمل پورنوگرافی را، در مواردی که عمل وی در حد گسترده و وسیع صورت گرفته باشد، به‌گونه‌ای که مشمول آیه «وَسَيُعَذِّبُ فِي الْأَرْضِ فِسَادًا» باشد، می‌توان از باب فساد فی الارض به مجازات رساند» (مکارم شیرازی، ۱۴۲۷: ۷۷).

همچنین باتوجه به فتاوی گروهی از فقها (حلی، ۱۴۱۳: ۴۹۵). «در حرمت تشبیب به طریق اولی می‌توان حرمت برخی از مصادیق پورنوگرافی را به‌دست آورد، زیرا زمانی که تشبیب و یا به‌عبارت دیگر بیان محاسن و زیبایی‌های زنان مؤمن حرام باشد، به‌طریق اولی نمایش تصاویر آن‌ها که موجب هدایت فاسقان به‌سوی صاحبان تصاویر و هتک

مجرمان به کمک رایانه و اینترنت قادر به برقراری رابطه ناسالم و نامشروع با افرادی در دورترین نقاط دنیا می‌باشند، البته ممکن است که قانون‌گذار بخواهد این جرم را در لوای قوانین سنتی بررسی کند و نوع وسیله را در کیفیت آن دخیل نداند. این برداشت به نظر بی‌اشکال است، چون کیفیت و روابط نامشروع در رایانه از نوع سنتی فراتر نمی‌رود و می‌توان آن را با قانون سابق سنجد» (باستانی، ۱۳۸۳: ۱۱۳).

به اعتقاد مشهور فقیهان، «هر شخصی که مرتکب فعل حرامی شود و یا واجبی را ترک نماید، مستحق مجازات تعزیری است» (حلی، ۱۴۰۹: ۹۴۸؛ حلی، ۱۴۱۳: ۵۴۸). «باتوجه به این مقدمه، چنانچه ثابت شود پورنوگرافی عملی حرام است - مطابق مبنای مشهور - جعل مجازات تعزیری برای مرتکب آن دارای وجاهت و تأیید شرعی خواهد بود. در مورد حرمت پورنوگرافی که عبارت است از هرزه‌نگاری و نمایش تصاویر ثابت و متحرک مستهجن و مبتذل، می‌توان به امور چندی از قبیل حرمت اشاعه فحشا، حرمت افشای سر و اعانه بر اثم استدلال کرد» (بای و پورقهرمانی، ۱۳۸۸: ۱۱۴).

۲-۲- اشاعه فحشا

در قرآن کریم در مورد افرادی که قصد اشاعه فحشا و منکرات را در میان مؤمنان دارند، آمده است: «ان الذین یحبون ان تشرع الفاحشه فی الدین امتوا لهم عذاب الیم فی الدنیا و الاخره...» همانا برای کسانی که تمایل به اشاعه فحشا در میان مؤمنان دارند، عذاب دردناکی در دنیا و آخرت خواهد بود» (نور/۱۹).

در روایتی از پیامبر اکرم (ص) آمده است: «من اذا فاحشه کان کمیتدیها...» شخصی که امر منکری را فاش می‌سازد، همانند شخصی است که آن را آغاز کرده باشد» (صدوق، ۱۴۰۳: ۲۴۷).

در روایت دیگری نیز آمده است: «و من سَمِعَ فاحشه فافشها کان کَمَنَ اُتاهَا...» شخصی که امر منکری را در مورد شخصی بشنود و آن را فاش سازد، همانند مرتکب آن عمل خواهد بود» (حر عاملی، ۱۳۹۷: ۲۹۶).

در خارج باشد و حرام نیز محقق گردد، ارتکاب مقدمه حرام خواهد بود، اما اگر حرام در خارج محقق نشود، ارتکاب مقدمه حرام، حرام نخواهد بود، مگر طبق مبنایی که تجری را حرام می‌داند» (خویی، ۱۴۱۷: ۳۶۱). «بنابراین اگر قصد مرتکب پورنوگرافی، به گناه‌افتادن دیگران از راه امور شهوانی باشد و این امور نیز محقق شود، مطابق برخی از مبنای اصولی، می‌توان پورنوگرافی را از باب مقدمه حرام، حرام دانست» (صمدی، ۱۳۴۰: ۴۲).

۳- جواز جعل تعزیر برای اعمال مفسده‌آور و محاربه رایانه‌ای

در این قسمت به بررسی جواز جعل تعزیر برای اعمال مفسده‌آور و محاربه رایانه‌ای پرداخته می‌شود.

۳-۱- جواز جعل تعزیر برای اعمال مفسده‌آور

به اعتقاد بسیاری از فقیهان، «مرتکب هر عملی که مفسده‌آور باشد، مستحق تعزیر خواهد بود، هرچند فعل مزبور حرام نبوده، مرتکب دارای شرایط عامه تکلیف (شرایط مسؤلیت کیفری) نباشد» (فاضل مقداد، ۱۳۴۳: ۴۷۲). «مطابق دیدگاه مزبور، می‌توان برای پورنوگرافی حتی بر فرض حرام‌نبودن آن - جعل مجازات نمود، زیرا این عمل به بنیان خانواده و اجتماع آسیب جدی وارد می‌نماید. قانون‌گذار جمهوری اسلامی، از اندیشه این دسته از فقها تبعیت نموده و برای مواردی که شرعاً گناه محسوب نمی‌شود، مجازات وضع کرده است، هرچند ممکن است چنین مجازات‌هایی مجازات بازدارنده باشد نه تعزیری» (آزاد فلاح، ۱۳۸۷: ۱۷۰). «تحولات دنیای امروز، نیازهای عصر حاضر و مقتضیات زمان، ما را به سوی اندیشه‌ای که قانون‌گذار از آن پیروی کرده است، سوق می‌دهد. زندگی امروز، بدون جعل مجازات برای اعمالی که محل نظام اجتماعی است - هرچند به‌خودی‌خود حرام نباشد - سامان نخواهد پذیرفت» (آزاد فلاح، ۱۳۸۷: ۱۷۱). در پایان یادآور می‌شود «ضرورت نمایش تصاویر در موارد خاصی مانند امور پزشکی و آموزشی نمی‌تواند حرمت پورنوگرافی را به‌صورت مطلق بردارد، بلکه در این‌گونه موارد، که برای توضیح بیماری‌های خاص و یا آموزش امور مهم و حیاتی، نمایش تصاویر برهنه و یا قسمت‌هایی از اعضای بدن و مانند آن ضرورت داشته باشد، نباید هویت صاحب تصویر مشخص

حرمت آنان می‌شود، دارای حرمت و منع شرعی خواهد بود. باوجود این، به‌نظر می‌رسد دلیل اصلی حرمت تشبیب، یکی از ادله پیشین است» (انصاری، ۱۳۷۴: ۶۴)؛ «زاین‌رو مشکل می‌توان حرمت تشبیب را دلیل مستقلاً در مقابله ادله پیش‌گفته در نظر گرفت» (صمدی، ۱۳۴۰: ۴۷-۴۳).

«نکته دیگر این‌که، ممکن است پورنوگرافی از جهت دیگری نیز تحریم شود، مثل این‌که تصویر مونتاژشده یک شخص را - که حاکی از عمل جنسی او با شخص دیگر باشد - و یا تصویر او را در کنار یک زن که نشان‌دهنده ارتباط نامشروع با او باشد، نشان دهد؛ در این موارد عمل چنین فردی به دلیل نسبت‌دادن عمل نامشروع به شخص، حرام است» (آزادفلاح، ۱۳۸۷: ۱۶۱).

۲-۴- اعانه بر اثم

«انتشار تصاویر و فیلم‌های مبتذل و مستهجن، موجب گرفتارشدن دیگران در منجلاب گناه و فساد می‌شود و به این دلیل مصداق اعانه بر اثم است که به تصریح آیه شریفه: «ولاتعاونوا علی الایثم و العدون عملی حرام و منهی عنه» است و مطابق مبنای مشهور، مرتکب آن مستحق تعزیر خواهد بود. افزون بر آن، انتشار تصاویر افراد در مواردی موجب سوءاستفاده سودجویان از صاحبان تصاویر و استثمار جنسی آن‌ها می‌شود، ازاین‌رو مقدمه عمل حرام است. حال اگر پذیرفته شود مقدمه حرام، حرام است پورنوگرافی را نیز می‌توان عملی حرام و مستوجب تعزیر دانست» (مکارم شیرازی و همکاران، ۱۳۷۷: ۱۶۲). «مقدمه حرام گاه به‌صورتی است که انجام‌دادن آن با انجام‌دادن حرام ملازمه دارد و به تعبیر دیگر، مقدمه از اسباب تولیدیه و علت تامه فعل حرام است، به‌گونه‌ای که پس از ارتکاب مقدمه، حرام نیز در خارج محقق می‌شود» (خویی، ۱۴۱۷: ۳۱۱).

«باتوجه به این‌که پورنوگرافی با استثمار جنسی و محرمانگی چون نگاه‌کردن شهوانی دیگران به تصاویر مزبور ملازمه ندارد - هرچند در بیشتر موارد چنین است - نمی‌توان آن را مشمول این قسم دانست. گاه مقدمه حرام از اسباب تولیدی محسوب نمی‌شود، بلکه مانند علت ناقصه حرام است. در چنین حالتی، اگر قصد مرتکب مقدمه حرام، وصول به حرام

گردد تا از ایدای او و ایجاد مفسده جلوگیری شود» (صمدی، ۱۳۴۰: ۴۷-۴۳).

۳-۲- محاربه رایانه‌ای

«در ۴۹ آیه از آیات قرآن کریم مشتقات واژه فسد استعمال شده است که نشانه اهمیت این موضوع است. فساد به معنای نقیض صلاح و ضد صلاح به کار رفته است» (فراهیدی، ۱۴۰۹: ۲۳۱؛ جواهری، ۱۴۲۰: ۱۲۶؛ ابن منظور، ۱۹۹۷: ۱۲۸؛ فیروزآبادی، ۱۴۲۴: ۲۷۷). همچنین «واژه فسد و فساد به معنای زوال صورت از ماده» (خوری، ۱۳۷۴: ۱۶۳). «تغییر، بطلان و اضمحلال» (زبیدی، ۱۴۱۴: ۱۲۴)، «لهو و لعب» (خوری، ۱۳۷۴: ۱۶۳)، «قحط و خشکی» (طریحی، ۱۳۷۵: ۱۲۵) و «گرفتن مال به صورت ظالمانه به کار رفته است که همگی این معانی را می‌توان از مصادیق معنای نخست (ضد صلاح) برشمرد» (مکارم شیرازی، ۱۴۲۹: ۸۲۰).

با وجود روشن بودن معنای این عبارت، در مورد این که مقصود از «فی الارض» چیست، دو احتمال وجود دارد: «احتمال نخست آن است که محل حلول فساد و ظرف ارتکاب این گناه کره خاکی زمین است. به این ترتیب افساد فی الارض بر هر گناهی که در روی زمین صورت گرفته باشد، صادق خواهد بود، هر چند گناهی کوچک و در محلی دور از چشم دیگران - مثلاً خانه‌ای - بوده و اثر تخریبی آن از همان محدوده کوچک فراتر نرود» (راغب اصفهانی، ۱۴۲۴: ۱۶۳). «احتمال دیگر آن است که قید فی الارض کنایه از گستردگی عمل مرتکب و گویای بر پاکردن فساد در منطقه یا ناحیه‌ای از زمین باشد. این احتمال با برداشت مفسران و فقها - چنانکه خواهد آمد - و نیز فهم عرفی از این عبارت مناسب‌تر است. معنای افساد فی الارض مطابق قول نخست بر پاکردن فساد در منطقه و یا ناحیه‌ای از زمین است. تحقق چنین فساد به آثار تخریبی گسترده و وسیع است. براساس قول دوم، معنای افساد فی الارض نیز عبارت است از کوشش و تلاش مستمر برای بر پاکردن فساد و آلوده‌سازی ناحیه و منطقه‌ای از زمین. قید تلاش و کوشش از عبارت «یسعون» و قید بر پاکردن فساد در ناحیه‌ای از زمین از عبارت «فی الارض» و قید تداوم

و استمرار عمل و اصرار بر آن از هیأت مضارع (یسعون) به دست می‌آید» (گلپایگانی، ۱۴۱۷: ۱۶۵).

باتوجه به مطالب فوق‌الذکر، مطابق این دیدگاه هر نوع عمل رایانه‌ای را که به قصد ایجاد ناامنی ترس و وحشت سلب امنیت عمومی و در کل به قصد اخلال و برهم‌زدن نظام صورت گیرد، می‌توان محاربه رایانه‌ای به حساب آورده و مرتکب آن را به مجازات محارب محکوم ساخت. دیدگاهی دیگر نیز وجود دارد که استفاده از سلاح را در ماده موضوعیت دانسته و آن را یکی از ملزومات تحقق جرم محاربه می‌داند، این دیدگاه این‌گونه تفسیر نموده است که: «... می‌توان سلاح را به معنای ابزار کار نیز تفسیر نمود و با این تفسیر رایانه را ابزار کار و متعاقب آن سلاخی برای ایجاد رعب و وحشت در اجتماع تلقی نمود. حال باتوجه به این دیدگاه اگر ما سلاح را اینچنین تفسیر نماییم نیز می‌توان محاربه رایانه‌ای را محقق دانست. بنابراین با وحدت ملاک از شیوه و موارد اخیرالذکر می‌توان مرتکب را در حکم محارب رایانه‌ای دانست و مجازات متبوع را بر آن اعمال کرد.» دیدگاه‌های مزبور، اگرچه نسبتاً با استفاده از تفاسیر به منطبق عرفی نزدیک می‌باشند و همچنین با اطلاق آیه محاربه نیز انطباق دارند، لکن از حیث فقهی با مضمون روایاتی که در ذیل آیه شریفه وارد شده و محاربه را به «تشهیر السلاح» تفسیر و تعریف کرده‌اند و نیز با دیدگاه مشهور فقهای امامیه مخالف است. علاوه بر آن با قاعده دراء^۱ نیز که حد را در موارد مشکوک برمی‌دارد، در تضاد است و از حیث موازین حقوقی و قانونی نیز با اصل تفسیر مضیق به نفع متهم در تضاد است. از این رو، در حال حاضر باتوجه به عدم وجود صراحت قانونی و صراحت فقهی خروج از قول مشهور و پذیرش جرم محاربه رایانه‌ای با کمک تفاسیر، مشکل به نظر می‌رسد.

۱- ماده ۱۲۰ ق.م.ا: «هرگاه وقوع جرم یا برخی از شرایط آن و یا هریک از شرایط مسؤولیت کیفری مورد شبهه یا تردید قرار گیرد و دلیلی بر نفی آن یافت نشود، حسب مورد جرم یا شرط مذکور ثابت نمی‌شود.»

ماده ۱۲۱ ق.م.ا: «در جرایم موجب حد به استثنای محاربه افساد فی الارض سرقت و قذف به صرف وجود شبهه یا تردید و بدون نیاز به تحصیل دلیل، حسب مورد جرم یا شرط مذکور ثابت نمی‌شود.»

نتیجه‌گیری

جامعه امروز به‌شدت در حال ورود به فضای جدیدی تحت عنوان فضای مجازی یا دنیای مجازی است. این فضا که سرعت بالا، هزینه کم، امکان مخفی‌کردن هویت، در دسترس عموم‌بودن و ارزان‌بودن از ویژگی‌های منحصربه‌فرد آن است، در صورت استفاده درست از امکانات موجود در آن می‌تواند با گسترش دنیا به دو جهان حقیقی و مجازی، افقی جدید را در برابر چشم انسان‌ها بگشاید و همان مقدار که می‌تواند در راه پیشرفت و تکامل به شهروندان خود (کاربران) کمک کند، به همان مقدار می‌تواند خطرناک و موجب به‌هم‌ریختگی فرهنگی آنان شود. اغلب کاربران اینترنت افرادی هستند که در فضای واقعی، از ادب و متانت لازم برخوردار می‌باشند. نگرش نادرست برخی از این افراد به فضای نت، موجب می‌شود تا در این فضا به‌تدریج اخلاق و نزاکت را کنار گذاشته و رفتاری غیر از رفتار واقعی خود به نمایش بگذارند. خودنمایی و میل به محبوبیت و گاهاً علاقه درونی به شکستن چهارچوب‌های اخلاقی، از جمله اموری هستند که کاربران اینترنت، مخصوصاً جوانان را دچار مشکل می‌کند. برخی از کاربران محترم علی‌رغم دانستن اصول اخلاقی، در رابطه با رعایت آن‌ها به باور قلبی دست پیدا نکرده‌اند. در این میان، جرایم نیز در فضای سایبر چهره‌ای جدید به خود گرفته‌اند و مقابله با آنان هم مستلزم به‌کارگیری قوانین جدید، ابزار جدید و متخصصین به علم رایانه‌ای دارد. اگر بتوان زمینه بروز انگیزه مجرمانه سایبری را با برنامه‌های آموزشی و تربیتی هدایت نمود، می‌توان امیدوار بود با کمترین هزینه ممکن اقدام مناسب صورت پذیرد، زیرا عمده مخاطبان مورد نظر و هدف اقدامات پیشگیرانه اجتماعی، جوانان و نوجوانان‌اند که انجام این امور در آنجا نتیجه‌بخش خواهد بود، البته در تحقق این امر، موانعی نیز وجود دارد که برخی به ماهیت این‌گونه جرایم مربوط است و در جرایم وقوع‌یافته در دنیای فیزیکی نیز وجود دارد، مانند مشخص و عینی‌بودن نتایج و همچنین تأخیر در بازدهی تدابیر. از سوی دیگر، خصوصیات فضای سایبر برای افراد، محیطی خلوت و به دور از تعرض و توجه تلقی می‌شود که می‌توانند به نیازها و امیال جنسی خود، به دور از هرگونه مانعی فائق آیند.

یافته‌های این مقاله نشان می‌دهد که عدم اشاره به جرایم اینترنتی در حقوق اسلام، مجوزی برای عدم جرم‌انگاری این جرایم در قوانین امروزی نیست. به همین دلیل قانون‌گذار با استناد به مبانی حقوق اسلامی که تقلب و فریب و ارتکاب جرم برای دستیابی به ثروت از طریق روش‌های غیرقانونی را ممنوع اعلام کرده و برای آن‌ها مجازات تعیین نموده است، جرایم اینترنتی را در زیرمجموعه جرایم تعزیری قرار داده است تا این‌که، هم از بی‌کیفرماندن این جرایم جلوگیری شود و هم این‌که دستورات اسلام مبنی بر ممنوع‌بودن اعمال مذکور در قانون لحاظ شده باشد. پیشنهاد می‌شود که از سیستم مجازات مبتنی بر صلاح‌دید (تعزیر) که در فقه جزایی اسلامی برای چنین جرایمی مورد استفاده قرار می‌گیرد، مورد توجه قانون‌گذار قرار گیرد و با استفاده از آن زمینه‌ای گسترده برای قانون‌گذاران ایرانی فراهم می‌شود تا مقرراتی را که قادر به مقابله با جرایم اینترنتی هستند را تعیین و مجازات‌های مناسب را برای برخورد با مجرمان مقرر دارد.

ملاحظات اخلاقی: در این پژوهش تمامی ملاحظات اخلاقی رعایت گردیده است.

تعارض منافع: نگارش این مقاله، فاقد هرگونه تعارض منافی بوده است.

سهم نویسندگان: سهم نویسندگان در این مقاله به‌صورت برابر بوده است.

تشکر و قدردانی: لازم است از تمام کسانی که در تدوین این مقاله ما را یاری رسانده‌اند، قدردانی نماییم.

تأمین اعتبار پژوهش: این پژوهش بدون تأمین مالی انجام گرفته است.

منابع و مأخذ

الف. منابع فارسی و عربی

- ابن‌منظور، محمدبن مکرّم (۱۹۹۷). *لسان‌العرب*. جلد دوم و پنجم، چاپ ششم، بیروت: دار صادر.

- آذری، سکینه؛ افضلی، روح‌الله و تارم، میثم (۱۴۰۱). «بررسی جرایم ارزش‌های مجازی از دیدگاه فقه جزایی». نشریه نشریه فقه جزای تطبیقی، ۲(۲): ۱-۱۱.
- آزادفلاح، راحله (۱۳۸۷). «جرایم کامپیوتری». پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه آزاد واحد تهران.
- اسماعیلی، محسن و نصراللهی، محمداصادق (۱۳۹۵). «پالایش فضای مجازی؛ حکم و مسائل آن از دیدگاه فقهی». نشریه دین و ارتباطات، ۲۳(۱): ۵۷-۶۰.
- امیریان، امین؛ مالمیر، محمود و حیدری، مسعود (۱۴۰۰). «تحلیل قانون جرایم رایانه‌ای در بستر جرم‌شناسی نظری». مجله علوم خبری، ۱۵(۳۷): ۱۱۵-۲۰۱.
- انصاری، مرتضی (۱۳۷۴). *المکاسب*. جلد ششم، چاپ نهم، قم: انتشارات اسماعیلیان.
- باستانی، برومند (۱۳۸۳). *جرایم کامپیوتری و اینترنتی جلوه‌های نوین از بزهکاری*. چاپ اول، تهران: انتشارات بهنامی.
- بای، حسین علی و پورقهرمانی، بابک (۱۳۸۸). «بررسی فقهی و حقوقی هرزه‌نگاری در فضای مجازی». *مجله حقوق اسلامی*، ۲۳(۳۰): ۹۷-۱۲۶.
- بای، حسینعلی و پورقهرمانی، بابک (۱۳۸۸). *بررسی فقهی حقوقی جرایم رایانه‌ای*. چاپ اول، قم: انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم.
- جبعی عاملی، زین‌الدین (شهید ثانی) (۱۳۸۴). *الروضه البهیه فی شرح اللمعه الدمشقیه*. جلد نهم، الطبعة الرابع، قم: ارغوان دانش.
- جوهری، اسماعیل بن حماد (۱۴۲۰). *الصحاح*. جلد دوم و ششم، چاپ اول، تهران: دار الکتب.
- حر عاملی، محمد بن حسن (۱۳۹۷). *وسائل الشیعه الی تحصیل مسائل الشریعه*. جلد بیست و دوم، چاپ ششم، قم: مکتب اسلامی تهران.
- حسن بیگی، ابراهیم (۱۳۸۴). *حقوق و امنیت در فضای سایبر*. چاپ اول، تهران: نشر مؤسسه فرهنگی مطالعات
- حلی، جعفر بن الحسن (۱۴۰۹). *شرائع الاسلام*. جلد چهارم، چاپ دوم، تهران: انتشارات استقلال.
- حلی، حسن بن یوسف (۱۴۱۳). *قواعد الاحکام*. جلد دوم و سوم، چاپ نهم، قم: انتشارات جامعه مدرسین.
- خراسانی، محمدکاظم (۱۴۰۹). *کفایه الاصول*. جلد نهم، الطبعة الثالث، قم: مؤسسه آل بیت.
- خوری، سعید (۱۳۷۴). *اقرب الموارد*. جلد اول و چهارم، چاپ اول، قم: نشر دار الاسوه.
- خویی، سید ابوالقاسم (۱۴۱۷). *مبانی تکلمه المنهاج*. جلد دوم، چاپ سوم، نجف: طبعه الادب.
- دزبانی، محمدحسن (۱۳۸۳). *جرایم کامپیوتری*. جلد اول، چاپ اول، انتشارات سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی و دبیرخانه شورای عالی انفورماتیک کشور.
- ذکایی، محمد سعید و خطیبی، فاخره (۱۳۸۵). «رابطه حضور در فضای مجازی و هویت مدرن (پژوهشی در بین کاربران اینترنتی جوان ایرانی)». *فصلنامه علوم اجتماعی*، ۱۰(۳۳): ۹۵-۱۱۳.
- راغب اصفهانی، حسین بن محمد (۱۴۲۴). *المفردات*. چاپ سوم، دمشق: دار القلم.
- زبیدی، سیدمحمدمرتضی (۱۴۱۴). *تاج العروس*. جلد پنجم و نوزدهم، تهران: نشر دار الفکر.
- زراعت، عباس (۱۳۸۲). *شرح قانون مجازات اسلامی (بخش تعزیرات)*. چاپ دوم، تهران: انتشارات ققنوس.
- زراعت، عباس (۱۳۸۵). *حقوق جزای اختصاصی*. چاپ هجدهم، قم: انتشارات فکر سازان.
- صدوق، محمد بن علی بن حسین (۱۴۰۳). *الخصال*. چاپ نهم، قم: نشر جامعه مدرسین قم.

- صمدی، دکتر علی اشرف (۱۳۴۰). «ماده ۱۷۱ قانون مجازات ایران و مقایسه آن با شق ۲ از ماده ۲۲۴ قانون مجازات فرانسه». *مجله کانون وکلا*، ۲۵(۷۸): ۴۳-۴۷.
- طریحی، فخرالدین (۱۳۷۵). *مجمع البحرین*. جلد اول و سوم، چاپ سوم، تهران: مکتبه المرتضویه.
- عاملی، محمد بن جمال الدین مکی (شهید اول) (۱۴۱۷). *اللمعه الدمشقیه*. جلد چهارم، چاپ سوم، قم: ارغوان دانش.
- علامه حلّی، حسن بن یوسف بن مطهر (۱۴۱۴). *تذکره الفقهاء (ط-القدیمه)*. جلد دوم، چاپ ششم، قم: مؤسسه آل البيت علیهم السلام.
- فاضل مقداد، مقداد بن عبدالله (۱۳۴۳). *کنزالرفان*. جلد دوم، چاپ هفتم، تهران: مکتبه المرتضویه.
- فراهیدی، عبدالرحمن الخلیل بن احمد (۱۴۰۹). *العین*. جلد هفتم، چاپ دوم، قم: دار الهجره.
- فیروزآبادی، محمدبن یعقوب (۱۴۲۴). *القاموس المحیط*. چاپ اول، تهران: دار الفکر.
- گلیپایگانی، سید محمدرضا (۱۴۱۷). *الدر المنضود*. جلد سوم، چاپ اول، قم: دار القرآن.
- محمدی، ابوالحسن، *مبانی استنباط حقوق اسلامی یا اصول فقه*، چاپ شصت و پنجم، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۴۰۱.
- مرادی، علی؛ گلدوزیان، ایرج و کوشا، جعفر (۱۳۹۹). «بررسی پیشگیری از جرایم مواد مخدر در فضای مجازی». *نشریه مطالعات پیشگیری از جرم*، ۱۵(۵۵): ۱۸-۳۵.
- مسعودی‌نیا، محمد (۱۴۰۱). «روابط نامشروع در فضای مجازی از منظر فقه جزایی». *نشریه فقه جزایی تطبیقی*، ۲(۱): ۶۲-۶۹.
- مکارم شیرازی، ناصر و همکاران (۱۳۷۷). *تفسیر نمونه*. جلد چهاردهم، چاپ ششم، تهران: دارالکتب الاسلامیه.
- مکارم شیرازی، ناصر (۱۴۲۷). *استفتائات جدید*. چاپ دوم، قم: انتشارات مدرسه امام علی بن ابی‌طالب (ع).
- مکارم شیرازی، ناصر (۱۴۲۹). *توضیح المسائل*. چاپ پنجاه و دوم، قم: نشر مدرسه امام علی (ع).
- نجفی، محمدحسن (۱۴۲۲). *جواهر الکلام فی شرح شرایع الاسلام*. جلد چهل و یکم، چاپ هفتم، قم: انتشارات الغدیر.

ب. منابع انگلیسی

- Abelson, H & Lawrence, L (1998). *Digital Identity in Cyberspace*. 1st ed., London: Publications Routledge.
- Cutler, R (1996). *Technologies relations and selves Communication and cyberspace Social interaction in an electronic environment*. 1st ed., NJ: Publications Hampton.